

Redeloos, radeloos, reddeloos

special nr. 7 (augustus/september 2022)

met hoogtepunten Nationale Rampjaarherdenking 1672-2022

In 1672 werd ons land overvallen door een Franse invasiemacht, twee Duitse troepen en de Engelse vloot. "Het volk was redeloos, de regering radeloos en het land leek reddeloos." Maar dankzij kundige leiders als Johan de Witt en stadhouder Willem III en militaire helden als Michiel de Ruyter en Carl Rabenhaupt werd de Republiek gered. Zij stelden de waterlinies in werking en versloegen de vijandelijke vloot. De oorlog leidde tot grote verwoesting en vluchtelingenstromen. Men sprak over het Rampjaar 1672.

In 2022 organiseert het Platform Rampjaarherdenking- samen met provinciale organisaties en 90 aangesloten vestingsteden - in heel Nederland herdenkingen, exposities en andere culturele activiteiten. Meer hierover op www.rampjaarherdenking.nl

In deze special de belangrijkste activiteiten die in juli en augustus zullen plaatsvinden.

NIEUWS VAN HET PLATFORM

Dag van het Rampjaar in Utrecht met expositie, excursie en symposium

UTRECHT - Op vrijdag 7 oktober organiseert het Platform Rampjaarherdenking de *Dag van het Rampjaar in Utrecht*. Deze zal plaatsvinden in Paushuize in Utrecht, een heel bijzondere locatie. Dit jaar is het 500 jaar geleden dat Adriaan Floriszoon tot bisschop van Rome werd gekozen. Paus Adrianus VI werd daarmee de enige paus die de Lage Landen ooit hebben voortgebracht. Paushuize is naar hem vernoemd. Verder was hierin 1672 het Franse hoofdkwartier gevestigd.

Excursie In het spoor van de Zonnekoning

Op vrijdagochtend 7 oktober zal worden afgetrapt met een prachtige excursie door Utrecht, die start bij de Rampjaarexpositie in de Domkerk. Daarbij wordt de route gevolgd van de optocht die de Zonnekoning 350 jaar geleden hield. Na deze excursie krijgen de gasten een lunch en rondleiding door Paushuize.

Symposium over gevolgen Rampjaar voor Utrecht

Kirsten Peels
Chairwoman

Maarten van Rossem
Historian

Mr. Hans Oosters
Commissioner of the King

Prof.dr. Maarten Prak

In het middagprogramma staan de gevolgen van het Rampjaar centraal, en dan in het bijzonder voor stad en provincie Utrecht. De Commissaris van de Koning, **mr. Hans Oosters**, zal reageren op de stelling van **Maarten van Rossem** dat Utrecht alle

ellende aan zichzelf te danken had.

Daarna komt **prof.dr. Maarten Prak** aan het woord over de gevolgen van het Rampjaar voor de Republiek en in het bijzonder voor Utrecht. Was het afgelopen met de Gouden Eeuw?

Historici en marketeers

Historici

Floortje Tolstout
Het Utrechts Archief

Suzanne Lekkerkerker
BHC Vecht en Velsen

Eelke de Rooze - Regionaal
Archief Zuid-Utrecht

Marjolien Meppens
Historische Vereniging
De Plooslanden

Vervolgens zijn er twee stamtafelgesprekken over de gevolgen van het Rampjaar voor de regio en over de marketing en promotie van het Rampjaar. Hieraan nemen regionale historici en marketeers deel.

Marketeers

Cor Jansen
Utrecht marketing

Peter de Hoan
Museum

Joke van Nissek
Lindereed Ondernemen

Mieke Heeremans
Landschap Erfgoed Utrecht

Het programma bevat ook enkele verrassingen en wordt afgewisseld met optredens van Camerata Capelle met muziek uit de tijd van het Rampjaar.

Informatie en aanmelding

Deelname aan de Dag van het Rampjaar kost – incl. lunch en rondleiding Paushuize – € 25. Het is ook mogelijk om alleen aan het middagprogramma deel te nemen; dit kost € 10. Alle deelnemers krijgen een programmaboekje toegestuurd.

U kunt zich [hier](#) aanmelden. Meer informatie in de [informatieflyer](#) en in het filmpje op You Tube: <https://youtu.be/9ZyAgMuVpGU>

Slag om Woerden in 1672 herdacht met expositie, lezingen en concerten

WOERDEN – In de nacht van 10 op 11 oktober 1672 vond in een van de grootste veldslagen van het Rampjaar plaats, met meer dan 2.500 gesneuvelde soldaten aan Franse en Hollandse kant. Daaronder de oom van stadhouder Willem III, generaal Frederik van Nassau Zuylestein. Tijdens de slag staken de Fransen de toren van de Petruskerk in brand, met als gevolg een enorme stadsbrand.

Om de Slag om Woerden te herdenken is een herdenkingscomité gevormd, met Comité Woerden 650, Stadsmuseum, Stichts Hollandse Historische Vereniging, Petruskerk en Platform Rampjaarherdenking. In het najaar worden er rond dit thema tal van expositie, concerten, lezingen en andere manifestaties georganiseerd. Meer inf.: www.rampjaarherdenking.nl/slag-om-woerden.nl

NPO komt met nieuwe zevendelige serie over het Rampjaar 1672

Onder redactie van Andere Tijden komt er dit najaar een zevendelige docuserie over het Rampjaar 1672. Hierbij is nauw samengewerkt met het Platform Rampjaarherdenking. De eerste uitzending is op vrijdag 7 oktober om 22.15 uur bij de NTR op NPO 2. Daarna elke week tot en met 18 november.

Een jong land dat zich veilig waant, wordt van drie kanten ongenadig aangevallen door machtige vijanden. Iedereen weet het dan: het is erop of eronder. In een nieuwe geschiedenisserie reconstrueert de redactie van Andere Tijden de gebeurtenissen die leidden tot het Rampjaar 1672. Een jaar dat de geschiedenisboekjes is ingegaan met de zin: *het volk was redeloos, de regering radeloos en het land reddeloos*. Maar wat gebeurde er nou precies in dat Rampjaar en vooral: hoe kon het zo uit de hand lopen?

Hans Goedkoop

Hans Goedkoop is in *Het Rampjaar 1672* als voice-over de verteller. Meerdere gerenommeerde historici, onder wie Luc Panhuysen, komen aan het woord. Met behulp van historische bronnen en beelden wordt getoond hoe de jonge Republiek in de tweede helft van de zeventiende eeuw langzaam maar zeker op een catastrofe aanstuurt. De programmamakers hebben ook dankbaar gebruik gemaakt van de vele tentoonstellingen en herdenkingen over het Rampjaar, die dit jaar in het hele land plaatsvinden. Bij de serie komt ook een YouTube-serie met pakkende video's over Nederlandse steden die een rol speelden in of naar aanloop van het Rampjaar: *Vestingverhalen*. Verder komt er een aangepaste serie voor het basis- en voortgezet onderwijs.

EVENEMENTEN IN HEEL NEDERLAND

20 augustus: gebroeders De Witt in Den Haag herdacht

Den Haag — Rond het statige standbeeld van Johan de Witt op De Plaats herdenkt Stichting Haagse Historie op zaterdag 20 augustus van 12.00 uur tot 13.15 uur dat exact 350 jaar geleden op deze plek raadpensionaris Johan en zijn broer Cornelis gedood en gelynacht werden door een moordlustige meute.

Muziek, kunst en theater

De manifestatie brengt die turbulente tijd terug met muziek, kunst en theater. Zo is stadsbeiaardier Gijsbert Kok live te zien en te horen tijdens zijn carillonbespeling in de Grote Kerk. Magistrale

schilderijen vertellen het ware Haagse verhaal en de koperblazers van Tavenu Loosduinen voeren daarbij de *boventoon*.

Eerst laat burgemeester Jan van Zanen zijn licht schijnen op die fatale dag in 1672 die een definitieve wending gaf aan Den Haag als hof- en regeringsstad. Speciaal is het moment dat gastvrouw Eveline van Rijswijk in gesprek gaat met raadpensionaris Johan de Witt en met zijn aartsrivaal prinsstadhouder Willem III. Maar wat heeft de Haagse filosoof Spinoza hier te zoeken...? Zeker zo interessant wordt het gesprek met journalist Wouke van Scherrenburg, onder meer bekend van *Den Haag Vandaag* en de tv-serie *De Strijd om het Binnenhof (2021)*.

Die wijs- en middelvinger van Johan...?

De naakte lichamen van Johan en Cornelis werden aan de voeten opgehangen op het Groene Zoodje bij de Hofvijver. Lichaamsdelen werden afgesneden en opgegeten, of als souvenir meegenomen en verkocht. De bewaard gebleven tong en vinger zijn t/m 13 november 2022 als museumstuk te bezichtigen in het Haags Historisch Museum, Korte Vijverberg 17, www.haagshistorischmuseum.nl

Opera Spanga presenteert: *After the Flood*

WESTSTELLINGWERF - Een waanzinnige reis, langs 350 jaar rampspoed door de moerassen van De Lage Landen, de plantages van Indonesië en de townships van Zuid-Afrika, waarin theater, oorlog, film, symfonie, racisme, geschiedenis, kunst en onmogelijke liefdes roekeloos gemixt zijn. 1672, het jaar dat de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden wankelde doordat het werd aangevallen door krachten van binnen en buiten het land, is het startpunt van de reis waarin het publiek metgezel is van een beroemde schilder en zijn afstammelingen.

After the flood is een multidisciplinaire muziektheater-productie over angst en tegenspoed. Tegelijkertijd geeft deze opera een speels overzicht over 350 jaar vaderlandse geschiedenis. Het

werk wordt geproduceerd door **Opera Spanga** en het **Rosa Ensemble**. Voor meer informatie klik [hier](#).

Concerto d' Amsterdam op Rampjaar-tournee met Geert Mak

AMSTERDAM - De Maand van de Geschiedenis in oktober heeft ditmaal als thema *Wat een ramp!* en is geheel gewijd aan het jaar 1672. Concerto d'Amsterdam, gespecialiseerd in de historische uitvoeringspraktijk, en Geert Mak sluiten in november aan op dit thema tijdens hun tournee *Redeloos, radeloos, reddeloos* op diverse historische locaties in Nederland.

Concerto d'Amsterdam speelt onder aanvoering van concertmeester **Stefano Rossi** muziek uit Frankrijk, Engeland, Duitsland en natuurlijk Nederland; muziek die een relatie heeft

met het Rampjaar 1672.

Geert Mak

Journalist, schrijver en 'geschiedverteller' **Geert Mak** weet als geen ander verbanden te leggen tussen de gebeurtenissen tijdens het rampjaar en de ontwikkelingen die hiertoe geleid hadden. Maar ook legt hij verbanden met het heden. 1672 is het verhaal van botsende ideologieën: de absolute monarchie tegenover de relatief vrije burgerrepubliek. Beide waren in die tijd succesvolle formules, beide systemen vielen een eeuw later uiteen tegenover de kracht en de energie van de Franse en Amerikaanse revoluties. Het programma is een afwisseling van muziek en verhalen in onderlinge verwevenheid.

Meer informatie en speeldata

11 november Zeist; 12 november Deventer; 13 november Doesburg; 18 november Amsterdam; 19 november Hoogezand-Sappemeer; 25 november, Woerden; 26 november Den Haag; 27 november Bergen op Zoom. Meer inf.: <https://www.concertodamsterdam.nl/agenda>

Camerata Trajectina met muzikale tournee *Redeloos, radeloos, reddeloos...*

UTRECHT - In deze multimediale muziekvoorstelling brengt Camerata Trajectina de geschiedenis opnieuw tot leven met liederen van toen uit het heetst van de strijd. Het is oorlog en er zijn onderlinge spanningen: hoe heeft het zover kunnen komen. Redeloos, radeloos, reddeloos is vanaf 15 september tot 29 oktober maar liefst 13 keer te zien.

Muziek als troost, als nieuwsbron én als propaganda

De emoties lopen hoog op en het land is tot op het bot verdeeld. Frans versus Nederlands, droog versus ondergelopen, Oranje versus De Witt, het volk versus de elite. De verschillende standpunten worden via projecties levensecht vertolkt door Hans Goedkoop in de rol van Johan de Witt en Leendert de Ridder (Mees Kees) als Willem III. Camerata Trajectina kruipt, op het podium, in de rol van de klagende, strijdlustige of wanhopige burger met een aangrijpend repertoire. De liederen leren de chaos te begrijpen, verwoorden de hoop en angst, maar nemen ook een standpunt in om anderen te overtuigen.

Meer informatie en speeldata

Dit project is een samenwerking met de Maand van de Geschiedenis en Platform Rampjaarherdenking. Speellijst: 15 en 16 september - Slot Zuilen CONCERTANTE VERSIE; 2 oktober Arnhem; 8 oktober Den Haag; 14 oktober Almere; 15 oktober Haarlem; 16 oktober Middelburg; 20 oktober Utrecht; 21 oktober Groningen; 22 oktober Enschede; 27 oktober Amsterdam; 28 oktober Amerongen; 29 oktober Gouda. Tickets zijn verkrijgbaar via de [website](#).

Groningen's Ontzet, o.a. met re-enactment

GRONINGEN - Tijdens de viering van 350 jaar Groningens ontzet in 2022 organiseert GO 350 tal van activiteiten, waaronder een spetterend re-enactment met ca. 80 figuranten. Daarbij zal één van de vele schermutselingen buiten de stadsmuren worden nagespeeld. De re-enactment deelnemers zullen van 26 tot 28 augustus in een historisch kampement het Martinikerhof bevolken in tientallen tenten en luifels. Kom kijken en krijg een indruk van het kampeven in de 17e eeuw.

Slag om Groningen

Tijdens de belegering van Groningen in 1672 door de Bisschop van Münster, Bernard van Galen ("Bommen Berend"), werd het zuidelijke deel van de stad voortdurend bestookt met kanonvuur. Deze korte felle strijd zal uitgebeeld worden op zaterdag 27 augustus op de Praediniussingel (tussen 14.30 uur en 16.00 uur). Er zal een verdedigingswal van zand en schanskorven aan de zijde van het Emmaplein gebouwd worden t.b.v. de Münsterse troepen en de Groningse aanvallers zullen vanaf de Museumbrug de stelling belagen. Versterkingen zullen per boot aangevoerd worden via de Zuiderhaven.

Mars reenactmentgroepen

Voorafgaand aan de strijd op zaterdag 27 augustus zullen de deelnemende re-enactment groepen (tussen 13.30 uur en 14.30 uur) in vol ornaat door Groningen marcheren. Voor meer informatie klikt u [hier](#)

EXPOSITIES IN HEEL NEDERLAND

Grote tentoonstelling over *Groningens Ontzet* in Groninger Museum

GRONINGEN - Ook de stad Groningen werd in 1672 wekenlang gebombardeerd, maar zij hield stand en op 27 augustus trokken de Duitsers stilletjes weg. Het behoud van de stad bleek een keerpunt in het Rampjaar. Tot op de dag vandaag wordt het Groningens ontzet op 28 augustus gevierd.

De expositie *Stad houdt stand - 350 jaar Groningens Ontzet* toont authentieke schilderijen, voorwerpen zoals munten en kleding,

documenten en zelfs kanonnen uit deze heroïsche strijd.

Te zien t/m 30 oktober 2022 in het Groninger Museum. Voor meer informatie klikt u [hier](#)

De Zonnekoning en Oranje: *Slaags aan de Maas*

VENLO - In juni 2023 is het 350 jaar geleden dat de Franse Zonnekoning Lodewijk XIV in dertien dagen tijd Maastricht veroverde. Het gonsde in heel Europa, want de stad gold destijds als een van de sterkste vestingen van het continent. De overwinning kreeg een prominente plek in de Spiegelzaal in Versailles en op de Porte Saint-Denis in Parijs. In 1676 mislukte een poging van stadhouder Willem III van Oranje om de stad te heroveren voor de Nederlandse Republiek. Franse soldaten en bestuurders bleven uiteindelijk nog tot 1679 in Maastricht.

Wat dreef beide vorsten? Wat betekenden Maastricht en

Limburg voor hen? En welke gevolgen hadden hun acties voor de mensen in deze regio? Deze vragen staan centraal in de grootse tentoonstelling *De Zonnekoning en Oranje – Slaags aan de Maas*.

De tentoonstelling is van 10 juni 2023 t/m 7 januari 2024 te zien in het Limburgs Museum. Voor meer informatie bekijk de [website](#).

Haags Historisch Museum: *De Moord op de gebroeders De Witt*

DEN HAAG – Het [Haags Historisch Museum](#) presenteert een tentoonstelling over het Rampjaar. Hoofdrolspelers en gebeurtenissen passeren de revue, met als wrang dieptepunt de moord op de gebroeders De Witt. Is 1672 een uniek jaar, of reageren we nog steeds hetzelfde op rampspoed? In de tentoonstelling wordt een vergelijking met crisisjaar 2020 gemaakt, het jaar waarin corona opduikt. Een vergelijking die op zijn minst opmerkelijke parallellen oplevert. En wat zegt dit over de manier waarop wij omgaan met toekomstige rampen en crises?

Noordelijk Scheepvaartmuseum Groningen: Welkom in 1672!

GRONINGEN – In het [Noordelijk Scheepvaartmuseum](#) in Groningen is *Welkom in 1672!* te zien. In de twee mooiste middeleeuwse gebouwen van de stad, het Canterhuis en het Gotisch huis in de Brugstraat, maak je kennis met Lammechien, Hindrick en Stijntien, drie eigenwijze kinderen die 350 jaar geleden in Groningen woonden.

ANDERE ACTIVITEITEN IN HEEL NEDERLAND

Het Zilveren Dukaat herslagen in Coevorden en Groningen

GRONINGEN/COEVORDEN - In april is er een succesvolle opening geweest in het Groninger Museum van de tentoonstelling *Stad Houdt Stand*. Bij deze opening is ook het Zilveren Dukaat van de provincie Groningen uitgereikt aan de museumdirecteuren van het Groninger Museum en De Fraeylemaborg door de Koninklijke Nederlandse Munt. Het Zilveren Dukaat zal op 27 augustus verschijnen in een geschenkverpakking samen met het Zilveren

Dukaat van Coevorden en de herslag van de Herdenkingsmunt. Deze herslag zal op 26 augustus worden geslagen in Coevorden en op 27 augustus in Groningen. De herslag van de Herdenkingsmunt 1672 komt voort uit een eeuwenoude traditie en een mooie samenwerking tussen Groningen en Coevorden.

Voor meer informatie over de uitgifte van de herslag van de Herdenkingsmunt klikt u [hier](#).

“Redeloos, radeloos en reddeloos: veel overeenkomsten Rampjaar 1672 en 2022”

LANDELIJK - Op 2 augustus verscheen in AD Online het artikel ‘Redeloos, radeloos en reddeloos: de overeenkomsten tussen rampjaar 1672 en 2022 zijn groot’ van Saskia van Westhreenen. In dit artikel zoekt van Westhreenen parallellen tussen het Rampjaar en nu, een tijd waarin onvrede over tal van zaken opnieuw regelmatig tot excessen leidt en de verspreiding van *fake news*. Iets wat onze secretaris Merle Lammers ontdekte wat ook al in 1672 sprake van was. Van Westhreenen sluit het artikel

af met de geruststelling dat periode van onrust en wildheid van alle tijden zijn. Lees het hele artikel [hier](#).

Stichting
Platform Rampjaarherdenking 1672 - 2022

Bezoek- en postadres: Houttuinlaan 4, 3447 GM Woerden
Telefoon: 06 83 00 75 62 IBAN NL61 RABO 0357 1483 98 KvK 7864 5166

contact@rampjaarherdenking.nl rampjaarherdenking.nl

- **Bestuur:** drs. Bernt Feis, voorzitter; drs. Bart Engbers, vicevoorzitter; drs. Merle Lammers, secretaris; Patrick van Leeuwen LLM, penningmeester; drs. Job van den Broek, Bert Bouwmeester en ir. Jos Cuijpers, bestuursleden
- **Comité van Aanbeveling:** drs. A.A.M. Brok, drs. Marieke Brugman, drs. Reinildis van Ditzhuyzen, drs. Luc Panhuysen, dr. Peter Rehwinkel, dr. Niko Roorda, Gerda Verburg
- **Medewerkers en stagiaires:** Bram van Dorp en Kaylee Overkleeft. Redactie en verzending Nieuwsbrief en Magazijn: drs. Job van den Broek en drs. Merle Lammers
- **Website** www.bootsystems.nl; Oplage Nieuwsbrief: 10.350 ex.; verzending www.ymlp.nl

Fonds
1818

